

УДК 343.15

Сергій МАРКО

Національний університет “Львівська політехніка”,  
професор кафедри міжнародного та кримінального права  
Навчально-наукового інституту права,  
психології та інноваційної освіти,  
кандидат юридичних наук, професор  
serhii.i.marko@lpnu.ua  
ORCID: 0000-0002-9778-0570

## ЛАТЕНТНІСТЬ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ

<http://doi.org/10.23939/law2025.47.169>

© Марко С., 2025

Стаття присвячена аналізу латентності кримінальних правопорушень проти довкілля. Наголошено, що актуальність вивчення конкретних проявів латентності кримінальних правопорушень проти довкілля визначається тим, що у своїй сукупності вони суттєво деформують уявлення про реальні масштаби вказаних злочинних проявів. Зазначається, що наявність високого рівня латентності досліджуваних деліктів свідчить: про незадовільний стан їх реєстрації; про зменшення можливостей до застосування заходів впливу на такі протиправні діяння; про істотне порушення принципу невідворотності покарання. З'ясовано, що більша частина аналізованих протиправних діянь має переважно середній та високий рівень латентності, а також природний характер. Типовими серед означених кримінальних правопорушень визначено ті, що пов'язані із забрудненням довкілля, незаконним видобуванням та обігом корисних копалин, незаконною порубкою та обігом лісу. Виокремлено основні чинники, що зумовлюють латентність кримінальних правопорушень проти довкілля, а саме: відсутність явно вираженої потерпілої сторони у більшій частині таких протиправних діянь; недостатній рівень екологічної свідомості населення, прояви громадянської байдужості, низька правова культура у сфері охорони довкілля, брак екоцентричного типу мислення, нерозвиненість екологічної етики; недовіра до правоохоронних органів, суду, що зумовлена наявністю у правопорушників корумпованих зв'язків серед представників правоохоронних органів, інших органів державної влади; брак ефективної моделі взаємодії між правоохоронними, природоохоронними та іншими компетентними державними органами; неналежна професійна підготовка працівників правоохоронних органів, формальне ставлення до виконання посадових обов'язків, низький рівень внутрішньої дисципліни; вчинення протиправних діянь здебільшого за межами населених пунктів; підвищений рівень професіоналізації екологічних правопорушників; складність у встановленні причинно-наслідкового зв'язку між екологічно небезпечними діяннями та негативними наслідками, що мають суспільно небезпечний характер; помилки у правовій кваліфікації вчиненого, допущені як самими жертвами, так і органами досудового розслідування та суду.

**Ключові слова:** кримінальне правопорушення, довілля, латентність, природна латентність, штучна латентність, суміжна латентність, детермінація, фактор, правоохоронні органи.

**Постановка проблеми.** Останніми роками дослідженню проблем латентності злочинності та окремих її видів вітчизняні кримінологи присвячують помітно більше уваги, що зумовлено особливостями сучасного етапу суспільного розвитку. Значні зміни, які відбуваються в Україні на тлі агресивних воєнних дій, призвели до зростання активності окремих злочинних елементів, зокрема й в сфері довілля. Водночас зростання кількості виявлених кримінальних правопорушень проти довілля далеко не завжди є свідченням суттєвого покращення, оскільки, як і раніше, злочинність у цій сфері характеризується високим рівнем латентності.

Актуальність вивчення конкретних проявів латентності кримінальних правопорушень проти довілля визначається тим, що у своїй сукупності вони суттєво деформують наші уявлення про реальні масштаби вказаних злочинних проявів. Це стосується й відомостей про осіб, задіяних до вчинення вказаних протиправних діянь. Таким способом утруднюється оцінка ефективності дії норм, що передбачають кримінальну відповідальність за вчинення кримінальних правопорушень проти довілля, оскільки невідома дійсна кількість злочинців. Крім того, брак повних відомостей про реальну кількість учинених протиправних діянь у цій сфері негативно відображається і на даних кримінологічного прогнозування, що своєю чергою ставить під сумнів наукову обґрунтованість і спроможність запланованих заходів запобігання аналізованим кримінальним правопорушенням.

Не будучи достатньо проінформованим про стан екологічної злочинності й не маючи достовірного кримінологічного прогнозу на майбутнє, суспільство і керівництво країни не можуть уявити всієї гостроти проблеми та залучити достатні “ресурси” (соціальні й державні інститути) [1, с. 86], виробити ефективну кримінально-правову політику, розробити правильну тактику і стратегію у боротьбі з цим явищем, оцінити ефективність вжитих заходів.

Латентна злочинність загалом, як і сукупність латентних кримінальних правопорушень проти довілля, ставши надбанням широкого кола осіб, підриває авторитет правоохоронних органів та кримінального законодавства. До того ж наявність латентної злочинності є свідченням нехтування основними принципами кримінального права та кримінальної політики. Зокрема, через наявність латентних суспільно небезпечних діянь порушується один з найважливіших принципів, що має важливе запобіжно-профілактичне значення, – принцип невідворотності кримінальної відповідальності, який передбачає скорочення латентності таких діянь та забезпечення всебічного і повного їх розслідування.

Як свідчить правозастосовна практика, далеко не всі особи притягуються до кримінальної відповідальності, що вказує на вибірковий характер механізму правозастосування щодо осіб, які вчинили кримінальні правопорушення. У таких ситуаціях безкарність починає набувати цілком нових рис, наслідки яких постійно трансформуються через елемент привабливості та психологічної вигоди для порушника. Тож своїм прикладом особи, які уникнули покарання, психологічно налаштовують частину населення до безкарності, що сприяє збільшенню кримінальних правопорушень проти довілля.

Отже, проблема запобігання кримінальним правопорушенням проти довілля, невід’ємною складовою частиною якої є боротьба з її латентністю, по суті, є однією з ключових проблем для кримінологічної науки, так і для правоохоронних органів та суспільства загалом. Вважаємо, що дослідження латентності кримінальних правопорушень проти довілля та встановлення її чинників сприятиме виробленню ефективних заходів запобігання відповідним протиправним діянням проти довілля.

**Аналіз дослідження проблеми.** Проблематиці відтворення та запобігання кримінальним правопорушенням проти довілля та різним аспектам їх латентності присвячені наукові праці

вітчизняних фахівців у галузі кримінології: В. М. Бурдіна, Б. М. Головіна, О. М. Гуміна, І. М. Даньшина, О. М. Джужі, А. П. Закалюка, А. Ф. Зелінського, В. К. Матвійчука, Ю. В. Орлова, В. Л. Ортинського, С. Г. Поліщука, Д. М. Тичини, Ю. А. Турлової, А. М. Шульги та ін.

Незважаючи на пильну увагу вказаних науковців до проблем латентності злочинності в аналізованій сфері, вказане питання в аспекті кримінальних правопорушень проти довкілля донині має спірний характер та потребує особливої уваги.

**Метою статті** є дослідження явища латентності кримінальних правопорушень проти довкілля, зокрема причин їх прихованості, наслідків для екологічної безпеки, прогалин у правозастосовній практиці, а також розробка рекомендацій для підвищення ефективності виявлення, розслідування та запобігання таким правопорушенням.

**Виклад основного матеріалу.** В основі терміна “латентна злочинність” лежить слово “латентність” (від лат. *latens* – який не виявляється зовнішньо; прихований) [2, с. 453], що застосовується в хімії, біології, медицині та інших науках, для визначення проблеми, пов’язаної з прихованими процесами.

Не заглиблюючись в особливості інтерпретації категорії “латентна злочинність” в науковій літературі, візьмемо за основу дефініцію, сформульовану А. П. Закалюком як частку злочинності, що становить сукупність злочинів різних видів, які вчинені, але з різних причин не стали предметом передбаченого законом реагування у вигляді порушення кримінально-процесуального провадження та притягнення винних у їхньому вчиненні до відповідальності” [3, с. 177].

У кримінології під латентною злочинністю розуміють ту частину злочинності, яка з різних причин не відображається в офіційній статистиці, тобто залишається нерозслідуваною або незареєстрованою правоохоронними органами. Інакше кажучи, це сукупність реально вчинених кримінальних правопорушень, які не стали предметом офіційного обліку через їх невиявлення, та відповідно невнесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, або інші об’єктивні й суб’єктивні чинники.

Вивчення слідчої практики дає можливість виокремити загальні проблеми, які сприяють високій латентності кримінальних правопорушень проти довкілля: конфлікт норм кримінального та адміністративного законодавства у сфері охорони довкілля; тенденція ухилення правоохоронних та природоохоронних органів від належної фіксації екологічно-орієнтованих кримінальних правопорушень, що зумовлено прагненням зберегти позитивні статистичні показники ефективності їхньої діяльності; слабка взаємодія правоохоронних та природоохоронних органів у зазначеній сфері, яка не консолідує потенційні можливості, повноваження та ресурси кожного окремо взятого органу чи відомства; вчинення кримінально караних діянь в умовах неочевидності, тобто далеко від місць постійного перебування людей, систем спостереження; брак або недостатній розвиток екологічної культури й громадянської активності населення; складність доведення причинно-наслідкового зв’язку між діями особи та заподіяною шкодою довкіл्लю; відсутність у більшій частині випадків індивідуально визначеного потерпілого, що унеможливорює ініціювання кримінального провадження за його зверненням.

Вважаємо, що з метою вироблення найефективніших заходів запобігання вищезазначеним протиправним діям доцільно з’ясувати види латентності кримінальних правопорушень проти довкілля.

Загальноприйнятим серед науковців є розуміння таких видів латентності, як природна, штучна та суміжна.

Природна латентність, як об’єктивно існуюче явище, характеризується тим, що інформація про вчинені кримінальні правопорушення відома лише самим правопорушникам та обмеженому колу причетних осіб, тоді як правоохоронні органи, уповноважені на їх виявлення та реєстрацію, залишаються непоінформованими [4, с. 152; 5, с. 13].

До основних об'єктивних факторів природної латентності кримінальних правопорушень проти довкілля Ю. А. Турлова виправдано зараховує відсутність (у більшій частині випадків) чітко визначеної, персоніфікованої потерпілої сторони, яка була б зацікавлена в інформуванні правоохоронних органів щодо вчинення екологічних злочинів [6, с. 116].

З огляду на це виявлення і облік відповідних протиправних діянь набуває ще більшої пріоритетності для правоохоронних та природоохоронних органів.

Зазначимо, що значна кількість кримінальних правопорушень проти довкілля вчинюється здебільшого за межами населених пунктів, у яких активність правоохоронних та природоохоронних органів є недостатньою. Зазначений фактор зумовлює латентність кримінальних правопорушень у цій сфері, зокрема, незаконне видобування, збут, придбання, передачу, пересилання, перевезення, переробку бурштину, браконьєрство, незаконну порубку лісу та ін.

Брак повідомлень про вчинення кримінальних правопорушень проти довкілля значною мірою зумовлюється толерантним ставленням певної частини населення до правопорушників, що своєю чергою є наслідком недостатнього рівня свідомості та прогалин в екологічній культурі соціуму. Серед таких деформацій варто виокремити поширені стереотипи про безмежність природних ресурсів; завищені уявлення про природну здатність довкілля до саморегенерації; гіперболізоване переконання у потенціалі людини керувати екологічними процесами, що зазвичай є наслідком нерозуміння обмеженості власних знань і навичок; пасивне або байдуже ставлення до стану довкілля, рівня його забруднення та масштабу завданої шкоди.

Окрему проблему становить правовий нігілізм, що полягає у нехтуванні екологічними правовими нормами, які регламентують взаємодію людини з навколишнім природним середовищем, а також у неналежній повазі до вимог природоохоронного законодавства. Суттєвим чинником латентності злочинності проти довкілля є занижене сприйняття суспільної небезпеки відповідних правопорушень, що зумовлює недостатню активність у їх виявленні, реєстрації та реалізації механізмів правового реагування. Сукупність вказаних чинників створює передумови для високої латентності кримінальних правопорушень проти довкілля та ускладнює формування ефективної системи екологічної безпеки.

До об'єктивних причин природної латентності науковці також зараховують брак належного матеріально-технічного забезпечення правоохоронних органів, що не дає працівникам цих органів можливості повно та об'єктивно виявляти вчинені кримінальні правопорушення [7, с. 193]. Вказані проблеми актуальні й для кримінальних правопорушень проти довкілля, адже навряд чи системним фактором природної латентності аналізованих протиправних діянь може бути брак ефективного механізму забезпечення правоохоронців, хоча гіпотетично це можливо.

Штучна (приховувана) латентність – це сукупність кримінальних правопорушень, відомості щодо яких надійшли до правоохоронних органів, але при цьому реєстрації останніми відповідної події не відбулося [8, с. 45–46].

Основним чинником існування штучної латентності злочинності у сфері довкілля є невідповідність між вимогами, що висуваються до діяльності співробітників органів Національної поліції України, як основного органу, що здійснює реєстрацію та розслідування зазначених кримінальних правопорушень, і наданих цьому органу ресурсних можливостей.

Штучна латентність виникає через: небажання потерпілих, свідків та посадових осіб, які повинні протидіяти злочинності, сповіщати про вчинені кримінальні правопорушення правоохоронні органи, давати правдиві показання тощо [9, с. 425]; необізнаність громадян про порушення їхніх еколого-конституційних прав, заподіяння екологічної екзогенної та (або) ендогенної шкоди; переконаність у недосконалості чинного кримінального та екологічного законодавства, а також зневіра у ефективності правоохоронних органів (у можливості, механізми розкриття, розслідування кримінальних правопорушень проти довкілля, захист їхніх прав як потерпілих); небажання контактувати з правоохоронними органами та обтяжувати себе потребою брати участь у складній процедурі, пов'язаній з розслідуванням; стан незахищеності від осіб, які вчинили кримінальні правопорушення та ін.

Також факторами цього виду латентності науковці називають передусім свідомі неправомірні дії з боку відповідних службових осіб, які різними способами можуть приховувати кримінальні правопорушення, як-от: неприйняття службовими особами заяви або повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення; недотримання встановленого порядку оформлення отриманої заяви або повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення; невиконання вимог закону про негайну постановку на облік заяви або повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення; необґрунтована відмова у реєстрації кримінального правопорушення за заявою або повідомленням про вчинене кримінальне правопорушення [10, с. 89]; закриття проваджень за реабілітуючими обставинами; помилкова юридична оцінка діяння [10, с. 61] та інші.

Відтак на латентність кримінальних правопорушень проти довкілля впливає й небажання значної кількості свідків повідомляти правоохоронні органи про такі протиправні діяння.

До причин штучної латентності також зараховуємо: недоліки у реєстрації, обліку і статистичній звітності, суттєві прорахунки й недоліки в діяльності правоохоронних органів, зловживання і халатність з боку посадових осіб, на яких покладено функції розслідування кримінальних правопорушень. До чинників, що детермінують існування штучної латентності кримінальних правопорушень проти довкілля, треба насамперед зарахувати: недостовірність статистики; помилки під час кваліфікації вчинених діянь, пов'язані насамперед з нерозумінням, неправильним тлумаченням відповідних статей Кримінального кодексу України (далі – КК України); низький рівень превентивної діяльності; приховування вчинення кримінальних правопорушень від обліку тощо. Природно, що за таких обставин офіційна статистика не дасть повної та правдивої інформації про реальний стан справ, що своєю чергою матиме негативний вплив на весь процес боротьби зі злочинністю.

До чинників, пов'язаних із недоліками в діяльності правоохоронних органів, що зумовлюють високий рівень латентності кримінальних правопорушень проти довкілля, доцільно зарахувати такі: брак належної реакції на наявні ознаки вчинення кримінального правопорушення; прогалини в системі обліку та статистичної звітності протиправних діянь цього виду; недбале ставлення працівників правоохоронних органів до фіксації слідів; свідоме уникнення реєстрації таких правопорушень з боку посадових осіб правоохоронних органів; помилкова кваліфікація діянь як адміністративних проступків замість кримінально караних діянь; недостатній рівень професійної підготовки працівників, відповідальних за виявлення та розслідування таких правопорушень; факти корупційної поведінки представників правоохоронної системи, які, діючи в інтересах правопорушників, умисно не реєструють кримінальні правопорушення; брак у постраждалих та пересічних громадян довіри до можливості об'єктивного розслідування та призначення справедливого покарання і забезпечення належного відшкодування завданої шкоди.

Окрім того, на рівень латентності негативно впливають й окремі форми пасивної поведінки потерпілих, свідків та очевидців кримінальних правопорушень проти довкілля, які з різних причин утримуються від повідомлення про відомі їм протиправні діяння. Серед таких причин можна виділити небажання розкривати факти власної протиправної діяльності, уникнення контактів із правоохоронними органами через супутні порушення в господарській сфері, побоювання негативних наслідків після розголошення відповідної інформації, сумніви щодо фахової спроможності слідчих органів ефективно розслідувати правопорушення, брак впевненості у можливості відшкодування шкоди. Також є випадки, коли свідки або потерпілі лояльно ставляться до порушника або недооцінюють рівень суспільної небезпеки вчиненого діяння.

Такі висновки підтверджуються й результатами опитування співробітників прокуратури, слідчих та оперативних підрозділів Національної поліції України, на думку яких, виникненню латентності кримінальних правопорушень проти довкілля сприяє: зневіра у можливість розкриття кримінальних правопорушень, відшкодування шкоди, притягнення винуватих до відповідальності; законспірованість дій злочинців, прихований характер господарської діяльності під виглядом легальної; помилкова попередня юридична оцінка правопорушень (неправильну кваліфікацію можуть

здійснювати як правоохоронні органи, так і очевидці, потерпілі); небажання суб'єктів господарювання контактувати з природоохоронними та правоохоронними органами, а контролювальних органів оприлюднювати дані; приховування від реєстрації кримінальних правопорушень працівниками правоохоронних органів.

Суміжна латентність представляє собою сукупність кримінальних правопорушень, про вчинення яких потерпілому невідомо, або факт учинення такого правопорушення не сприймається чи не усвідомлюється потерпілим як кримінально каране. З огляду на те, що не в усіх кримінальних провадженнях за фактом вчинення кримінальних правопорушень проти довілля присутні потерпілі у процесуальному розумінні (тобто були визнані потерпілими у кримінальному провадженні), основною проблемою латентності таких протиправних діянь є неповідомлення про них до правоохоронних органів особами, які можуть мати інформацію про факт вчинення кримінального правопорушення (як через інфантилізм, так і через невіру в ефективність діяльності правоохоронних органів).

Треба зазначити, що в науковій літературі досить поширеною є класифікація кримінальних правопорушень за рівнем латентності на: низьколатентні (кількість латентних кримінальних правопорушень не перевищує половини від зареєстрованих); середньолатентні (кількість латентних кримінальних правопорушень становить більше половини зареєстрованих, але менше загальної їх кількості); високолатентні (кількість латентних кримінальних правопорушень є більшою, ніж кількість зареєстрованих діянь певного виду) [11, с. 73].

Рівень латентності аналізованих діянь є різним (від низького до високого), оскільки в межах розділу VIII Особливої частини КК України об'єднані різні за характером і ступенем суспільної небезпечності діяння: від порушення законодавства про континентальний шельф України до знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу. У такій ситуації спрацьовує виявлена закономірність – “показники латентної злочинності істотно різняться залежно від конкретної категорії кримінальних правопорушень: що більш небезпечною є певна категорія протиправних діянь, то нижчим є рівень її латентності, і навпаки – менш небезпечний злочин передбачає вищий рівень латентності” [12, с. 169].

Доцільно підкреслити, що окремі кримінальні правопорушення проти довілля, насамперед передбачені ст. ст. 236–238, 241, 245, 251, 252 КК України, мають низький ступінь очевидності й відповідно високий рівень латентності. Зазначена категорія кримінальних правопорушень характеризується неочевидністю і браком активних дій з боку сторонніх осіб, унаслідок чого вказані протиправні діяння мають мінімальну інформативність у кримінально-правовій статистиці. До таких треба зарахувати випадки, коли про вчинення кримінальних правопорушень може бути: відомо лише обмеженому колу осіб; невідомо нікому (хоча злочинець мав би припускати це); відомо лише злочинцю. В таких випадках відповідні особи можуть бути зацікавлені у прихованні факту кримінального правопорушення з різних мотивів (нажива, хабарництво тощо); подекуди протиправне діяння настає внаслідок халатного ставлення до службових обов'язків.

Середній рівень латентності мають кримінальні правопорушення, учинення яких не тягне тяжких наслідків і не привертає значної суспільної уваги. Очевидці, та набагато рідше потерпілі, не звертаються до правоохоронних органів по захист порушених прав, хоча й не приховують факт протиправних дій щодо довілля, або проти них особисто через наявність непрямої шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, зневіру в можливості правоохоронної системи та органів юстиції тощо. До таких треба зарахувати насамперед кримінальні правопорушення, передбачені ст. ст. 236–239<sup>2</sup>, 241–245, 247, 249–254 КК України.

Низький рівень латентності мають очевидні кримінальні правопорушення, інформація про які швидко поширюється та її складно приховати [13, с. 62]. Такий рівень може бути притаманний кримінальним правопорушенням, які набули значного розголосу в засобах масової інформації через їх публічний характер, хоча й не є систематичними, проте їх майже неможливо приховати.

Отже, для більшої частини кримінальних правопорушень проти довкілля (63 %) характерний високий рівень латентності, середній рівень латентності притаманний 31 % кримінальних правопорушень і низький – 6 % відповідно. Це підтверджують як результати опитування працівників суду, прокуратури, Національної поліції та природоохоронних органів, так і дослідження інших науковців [6, 14].

Наявність високого рівня латентності злочинності проти довкілля свідчить: по-перше, про незадовільний стан реєстрації кримінальних правопорушень; по-друге, про зменшення можливостей до застосування адекватних заходів впливу на такі протиправні діяння; по-третє, про істотне порушення принципу невідворотності покарання і за таких умов продукування безкарності за вчинення кримінальних правопорушень проти довкілля.

**Висновки.** Латентність кримінальних правопорушень проти довкілля має переважно середній та високий рівень, зумовлений специфічними факторами, а також здебільшого природний характер. У структурі зареєстрованих кримінальних правопорушень у зазначеній сфері переважають традиційні види кримінальних правопорушень цієї категорії – порушення правил охорони або використання надр, незаконне видобування корисних копалин (ст. 240 КК України), незаконне видобування, збут, придбання, передача, пересилання, перевезення, переробка бурштину (ст. 240 КК України), незаконна порубка або незаконне перевезення, зберігання, збут лісу (ст. 246 КК України), незаконне полювання (ст. 248 КК України), хоча і їх латентність не викликає сумнівів. Більша частина фактів кримінально караного забруднення довкілля (вод, атмосфери, морського середовища, ґрунту), порушення правил поводження з екологічно небезпечними речовинами та відходами не фіксуються та не отримують належної правової оцінки, тобто мають високий рівень латентності.

Серед основних чинників, що зумовлюють латентність кримінальних правопорушень проти довкілля, доцільно виокремити такі: брак явно вираженої потерпілої сторони у більшій частині таких протиправних діянь; недостатній рівень екологічної свідомості населення; прояви громадянської байдужості; низька правова культура у сфері охорони довкілля; брак екоцентричної моделі мислення; низький рівень екологічної етики; недовіра до правоохоронних органів, суду, що зумовлена наявністю у правопорушників корумпованих зв'язків; брак ефективної моделі взаємодії між правоохоронними, природоохоронними та іншими компетентними державними органами, що ускладнює координацію їхньої діяльності; неналежна професійна підготовка працівників правоохоронних органів та формальне ставлення до виконання посадових обов'язків; підвищений рівень професіоналізації екологічних правопорушників, зокрема завдяки використанню ними сучасних технологічних засобів для маскування злочинної діяльності; складність у встановленні причинно-наслідкового зв'язку між екологічно небезпечними діяннями та негативними наслідками, що мають суспільно небезпечний характер; помилки у правовій кваліфікації вчиненого, допущені як самими потерпілими, так і органами досудового розслідування та суду.

## **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Поліщук Г. С. (2004). Чинники, що зумовлюють латентність злочинів проти довкілля. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України*. № 5. С. 83–94.
2. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні ; редкол.: І. К. Білодід (голова) [та ін.]. Київ: Наук. думка, 1970–1980. Т. 4: І–М / ред. тому: А. А. Бурячок, П. П. Доценко. 1973. 840 с.
3. Закалюк А. П. (2007). Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн. / А. П. Закалюк. К.: Вид. Дім “Ін Юре”, кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. 424 с.
4. Саско О. (2017). Щодо поняття латентної злочинності та причин її виникнення. *Історико-правовий часопис*. № 1. С. 150–155.
5. Литвак О. М. (2002). Державний контроль за злочинністю : автореферат дис. ... д-ра юридичних наук, спец. 12.00.08. Харків, 2002. 43 с.

6. Турлова Ю. А. (2018). Протидія екологічній злочинності в Україні: кримінологічні та кримінально-правові засади : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.08 / Інститут держави і права ім. В. М. Корецького Національної академії наук України. К., 466 с.
7. Магас Н. (2017). Причини латентності корупційної злочинності. *Підприємництво, господарство і право*. № 9. С. 192–196.
8. Кримінологія. Академічний курс / кол. авт. ; за заг. ред. О. М. Литвинова. Київ: Кондор, 2018. 588 с.
9. Гумін О. М., Зубач І. М. (2015). Поняття латентної злочинності та напрями її профілактики. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. № 824. С. 424–429.
10. Кримінологія (Загальна частина): навч. посіб. / [І. О. Бандурка, О. М. Литвинов, Ю. В. Орлов та ін.]; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. Ю. В. Орлова; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2025. 616 с.
11. Іванов Ю. Ф., Джужа О. М. (2008). Кримінологія: навч. посіб. 2-ге вид., доповн. та переробл. Київ: Паливода А. В., 300 с.
12. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. / [редкол.: В. І. Шаkun, В. І. Тимошенко та ін.]. Харків : Право, 2019. Т. 18: Кримінологія. Кримінально-виконавче право. 544 с.
13. Кримінологія: підручник / [О. М. Джужа, В. В. Василевич, В. В. Чернеї та ін.] ; за заг. ред. В. В. Чернея; за наук. ред. О. М. Джужі. Київ: Маслаков, 2020. 612 с.
14. Шевченко Н. С. (2024). Кримінально-правові та кримінологічні засади запобігання забрудненню атмосферного повітря : дис. ... д-ра філософії: 081 "Право". Харків, 271 с.

## REFERENCES

1. Polishchuk, H. S. (2004). *Chynnyky, shcho zumovliuiut latentnist zlochyniv proty dovkillia* [Factors that determine the latency of crimes against the environment]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav Ukrainy*. No. 5. Pp. 83–94. [In Ukrainian].
2. *Slovnnyk ukrainskoi movy* [Dictionary of the Ukrainian language]: v 11 t. (1973). AN URSR, In-t movoznav. im. O. O. Potebni ; redkol.: I. K. Bilodid (holova) [ta in.]. Kyiv : Nauk. dumka, 1970–1980. T. 4 : I–M / red. tomu: A. A. Buriachok, P. P. Dotsenko. 840 p. [In Ukrainian].
3. Zakaliuk, A. P. (2007). *Kurs suchasnoi ukrainskoi kryminolohii: teoriia i praktyka* [Course of modern Ukrainian criminology: theory and practice]: u 3 kn. / A. P. Zakaliuk. K.: Vyd. Dim "In Yure. Kn. 1: Teoretychni zasady ta istoriia ukrainskoi kryminolohichnoi nauky. 424 p. [In Ukrainian].
4. Sasko, O. (2017). *Shchodo poniattia latentnoi zlochynnosti ta prychyn yii vynyknennia* [On the concept of latent crime and the causes of its occurrence]. *Istoryko-pravovyi chasopys*. No. 1. P. 150–155. [In Ukrainian].
5. Lytvak O. M. (2002). *Derzhavnyi kontrol za zlochynnistiu* [State control over crime]: avtoreferat dys. ... doktora yurydychnykh nauk : spets. 12.00.08. Kharkiv. 43 p. [In Ukrainian].
6. Turlova Yu. A. (2018). *Protydiia ekolohichnii zlochynnosti v Ukraini: kryminolohichni ta kryminalno-pravovi zasady* [Counteraction to environmental crime in Ukraine: criminological and criminal-legal principles]: dys. ... dokt. yuryd. nauk: 12.00.08 / Instytut derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy. K. 466 p. [In Ukrainian].
7. Mahas, N. (2017). *Prychyny latentnosti koruptsiinoi zlochynnosti* [Reasons for the latency of corruption crime]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. No. 9. P. 192–196. [In Ukrainian].
8. *Kryminolohiia. Akademichnyi kurs* (2018). [Criminology. Academic course] / kol. avt. ; za zah. red. O. M. Lytvynova. Kyiv: Kondor. 588 p. [In Ukrainian].
9. Humin, O. M., Zubach, I. M. (2015). *Poniattia latentnoi zlochynnosti ta napriamy yii profilaktyky* [The concept of latent crime and directions of its prevention]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika"*. No. 824. P. 424–429. [In Ukrainian].
10. *Kryminolohiia (Zahalna chastyna)* (2025). [Criminology (General part)]: navch. posib. / [I. O. Bandurka, O. M. Lytvynov, Yu. V. Orlov ta in.]; za zah. red. d-ra yuryd. nauk, prof. Yu. V. Orlova ; MVS Ukrainy, Kharkiv. nats. un-t vnutr. sprav. Kharkiv: KhNUVS, 616 p. [In Ukrainian].
11. Ivanov, Yu. F., Dzhuzha, O. M. (2008). *Kryminolohiia* [Criminology]: navch. posib. 2-he vyd., dopovn. ta pererobl. Kyiv: Palyvoda A. V. 300 p. [In Ukrainian].
12. *Velyka ukrainska yurydychna entsyklopediia* (2019). [Great Ukrainian law encyclopedia]: u 20 t. / [redkol.: V. I. Shakun, V. I. Tymoshenko ta in.]. Kharkiv: Pravo. T. 18: Kryminolohiia. Kryminalno-vykonavche pravo. 544 p. [In Ukrainian].

13. **Kryminolohiia: pidruchnyk** (2020). [Criminology: textbook]. [O. M. Dzhuzha, V. V. Vasylevych, V. V. Cherniei ta in.]; za zah. red. V. V. Chernieia; za nauk. red. O. M. Dzhuzhi. Kyiv: Maslakov. 612 p. [In Ukrainian].
14. Shevchenko N. S. (2024). **Kryminalno-pravovi ta kryminolohichni zasady zapobihannia zabrudnenniu atmosferного povitria** [Criminal-legal and criminological principles of preventing atmospheric air pollution]: dys. ... d-ra filosofii: 081 "Pravo". Kharkiv. 271 p. [In Ukrainian].

*Дата надходження статті: 07.06.2025 р.*

**Serhii MARKO**

Lviv Polytechnic National University,  
Educational and Research Institute of Law,  
Psychology and Innovative Education,  
Professor of the International  
and Criminal Law Department,  
Ph.D. in Law, Professor  
serhii.i.marko@lpnu.ua  
ORCID: 0000-0002-9778-0570

#### **LATENCY OF CRIMINAL OFFENCES AGAINST THE ENVIRONMENT**

The article is devoted to the analysis of the latency of criminal offenses against the environment. It is noted that the presence of a high level of latency of the studied torts indicates: an unsatisfactory state of their registration; a decrease in the possibilities of applying measures of influence on such illegal acts; a significant violation of the principle of inevitability of punishment. It was found that the majority of the analyzed illegal acts have a predominantly medium and high level of latency, as well as a natural character. Typical among the specified criminal offenses are those related to environmental pollution, illegal extraction and circulation of minerals, illegal logging and circulation of forests. The main factors that determine the latency of criminal offenses against the environment are identified, namely: the absence of a clearly expressed injured party in the majority of such illegal acts; insufficient level of environmental awareness of the population, manifestations of civil indifference, low legal culture in the field of environmental protection, lack of an ecocentric type of thinking, underdevelopment of environmental ethics; distrust of law enforcement agencies and the court, which is due to the presence of corrupt connections among law enforcement officials and other state authorities; lack of an effective model of interaction between law enforcement, environmental protection and other competent state authorities; inadequate professional training of law enforcement officers, formal attitude to the performance of official duties, low level of internal discipline; commission of illegal acts mostly outside settlements; increased level of professionalism of environmental offenders; difficulty in establishing a causal relationship between environmentally dangerous acts and negative consequences that are socially dangerous; errors in the legal qualification of the act, made by both the victims themselves and the pre-trial investigation and court bodies.

**Keywords:** criminal offense, environment, latency, natural latency, artificial latency, adjacent latency, determination, factor, law enforcement agencies.